

בסייעתא דשמיא

חודש אלול

גילוי י"ג מידות של רחמים

אברהם יצחק קרישבסקי

מפתח העניינים

חודש אלול גילוי י"ג מידות של רחמים....א

התשובה בא מפנמיות רצונו.....ב

אני לדודי ודודי לי.....ג

התשובה חזרה למצבנו האמיתי.....ד

חודש אלול, גם סוף השנה וגם הכנה לראש השנה.....ז

התשובה התהפכות הרע בעצמו לטוב.....ז

הרב אברהם יצחק קרישבסקי

אדמו"רי ויז'ניץ 12, ביתר עילית

טל: 054-8464896, 02-5713641

מייל: a548464896@gmail.com

חודש אלול גילוי י"ג מידות של רחמים

הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו נתן לנו את חודש הרחמים וימי רצון כפי אשר נקרא בספרי הפוסקים, וכתב האבודרהם רמז לימים הנשגבים האלו מה שכתוב בשיר השירים, "אני לדודי ודודי לי", וכן איתא בפרי עץ חיים ובב"ח ועוד, שאז מאיר הבחינה של דודי - דהיינו ידידות, ודודי יורד לגנו ומבקש את בניו אהוביו, ומשוטט ביניהם להחזיר את הידידות והקירבה העצומה, וכשרק נתבונן במשמעות הדבר נתמלא כולנו בשמחה גדולה וברגשות נעלים על שאשר זכינו לזה.

בואו ונחשוב, עבר עלינו שנה ועומדים אנו בפתחה של שנה חדשה, ומחפשים דרכינו וחוקרים אורחותינו, ומטבע הדברים מתחיל לקונן אצלנו רגשות חרטה בניצני שבירות לב על מצבינו הרוחני, לב יודע מרת נפשו, כל כך רצינו לחזור לדרך הנכונה, כ"כ משתוקקים אנו להתקרב למלכינו יוצרינו בוראינו, ולחזור בתשובה שלימה, לו היה הדבר בידינו היינו עושים הכל בכדי לחזור לחסות בצל הקודש בצילא דמהימנותא, אבל מי יתן ונוכל למחוק את העבר, ולהתחיל דף חדש בקיום ועשיית רצונו יתברך.

והנה אשר לא יאומן בא, שלא רק שניתן לנו האפשרות לחזור ולשוב אליו בתשובה שלימה, אלא זו אף זו, שהקב"ה בכבודו ובעצמו מבקש מאיתנו ומתחנן לפנינו בניי אהובי, שובו אלי ואשובה עליכם. וכמאמר חז"ל (ר"ה יז:) אלמלא נמצא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח ציבור והראה לו למשה סדר תפילה, אמר לו כל זמן שישראל חוטאים יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם.

ומשמע במדרש תנחומא (כי תשא סי' לא), שבראש חודש אלול נתגלו הי"ג מידות של רחמים, ויש להתבונן מהו משמעותן של י"ג המידות, שמשמע מחז"ל שבהתגלותם ירד ענין התשובה, כי ממ"נ אם יש אפשרות לתשובה מה צורך יש בי"ג המידות, ואם אין ענין של תשובה מה מועילים י"ג המידות.

לביאור הענין נביא לשון רש"י בפ' כי תשא (ל"ג י"ט) וז"ל "הגיעה שעה, שתראה בכבודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רוצה וצריך ללמדך סדר תפלה, שכשנצרכת לבקש רחמים על ישראל הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הצור ואתה צפון במערה וקראתי בשם ה' לפניך, ללמדך

סדר בקשת רחמים אף אם תכלה זכות אבות, וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מדות הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון יהיו נענין, כי רחמי לא כלים". ומסביר הרא"ם שהפירוש כי רחמיו לא כלים, "מה שאין כן זכות אבות יש לחוש שמה תכלה", ובדברי דוד (לט"ז) מוסיף, פירוש כשם שהוא יתברך בלא שיעור ותכלית, כן מידותיו בלי שיעור וגבול על בריותיו, משא"כ זכות אבות שבא ע"י אדם שיש לו שיעור יש לחוש שיכלה השיעור. וכן אומר רש"י על הפסוק וחנותי את אשר אחון, אותן פעמים שארצה לחון וכו', ובשעת מעשה אמר לו (שמות לד י) הנה אנכי כורת ברית, הבטיחו שאינן חוזרות ריקם.

התשובה בא מפנמיות רצונו

מכ"ז רואים שענין התשובה בא מרצונו יתברך בלי שום חשבון והסבר אנושי, וזהו הי"ג מידות של רחמים, שהוא ומידותיו חד הם, וי"ל שזה פירושו של "וקראתי בשם ה' לפניך" ששמו מורכב מי"ג מידות של רחמים. וכמו שמבאר הרא"ם שלכן הי"ג מידות צריכים להתגלות ביחד עם הגילוי של ראיית כבודו ית', כי הי"ג מידות הוא מעצמותו יתברך, ושלא בטבע שהוטבע בעולם שזהו בחינת מעשי ה' אלא הוא רצונו יתברך, ויש לומר שזו הסיבה שבברכת השיבנו חותמים הרוצה בתשובה מה שלא חותמים בשום ברכה, כי תשובה נובע מרצונו, כי מעשה אינו מורה עדיין על עצמותו רק רצון פירושו עצמותו.

ונבאר באורך יותר, שמאז התגלות הי"ג מידות של רחמים התגלה הקשר בין קוב"ה לישראל בבחינה אחרת לגמרי ממה שהיה עד אז, כי אז נתהווה הקשר העצמי של ידידות בלתי ניתנת ליפסק, כי עד אז היה זכות האבות, וכמו שהבאנו מהרא"ם שזכות האבות יכול להפסק, אבל רחמיו אינם כלים, משום שבגילוי הי"ג מידות נתהווה מצב חדש של רצון מצד הקב"ה, ולכן אף שחטאו יכולים לחזור ולשוב אליו לגמרי, כי מה שיכולים לחזור אף כשחטאו נובע רק משום שרצונו בכך.

ונוראות כתב בעל התניא בליקוטי תורה, שענין הארת הי"ג מידות היא בבחינת הארת פנים אל פנים, כמו שכתוב יאר ה' פניו אליך, כי יש פנימיות הרצון ויש חיצוניות הרצון, בדרך משל (להבדיל) כשאדם פועל פעולה מסויימת יש שפועלו מחמת סיבה חיצונית, למשל אדם

שמתייגע לפרנסתו, הרי פנימיות רצונו הוא השכר שיקבל ולא יגיעת מלאכתו, וזה נקרא חיצוניות רצונו, דהיינו שאמנם עושה אותם מרצונו, אבל זהו לא פנימיות רצונו, שכל רצונו נובע מדבר חיצוני, וכביכול אצלו יתברך, פנימיות רצונו הוא בני ישראל, וזהו פי' יאר ה' פניו אליך, דהיינו שהארת פניו ית' לישראל היא בבחינת פנים אל פנים שהוא רוצה את עמו בפנימיות הרצון ורוצה בטובתם בעצם ללא שום סיבה חיצונית, וזה נתגלה בי"ג מידות, דהיינו שגילה לנו את מידותיו שהוא רחום וחנון וכו', שזהו עצמותו, כמו שהבאנו לעיל שהוא ושמנו ומידותיו חד, ובזה הראה שרוצה בנו בעצם, ובזה למד דרך תשובה.

ויש לרמוז שלזה כיוונו חז"ל במה שאמרו שהתעטף כש"ץ, שהש"ץ הוא שלוחו של הציבור, דהיינו שהקב"ה עשה בזה כביכול שליחותנו שרוצה בטובתנו. וכמו שאמרו בגמ' ר"ה לולא הכתוב אומרו א"א לאמרו.

אני לדודי ודודי לי

אמנם צריך להבין, אם הגילוי הוא מצד השי"ת למה צריך בתחילה לבוא מאיתנו ככתוב אני לדודי ואחר כך ודודי לי, שזה מרמז על חודש אלול.

ובעל התניא מאריך בענין, ותוכן דבריו הוא, שאנו רוצים להתקרב אליו - אני לדודי, ורק אח"כ ודודי לי, שהענין הוא שבגלל שהתשובה הוא קשר עצמי ופנימי אליו יתברך, וכשזוכים לזה נתהווים בריה חדשה ונהיה מצב חדש של דביקות והתעלות עד כדי קירוב בבחינת דוד, וכמו שהבאנו לעיל שנהיה קירוב בבחינת פנים אל פנים, ובפנימיות הרצון, ע"כ צריך לבוא בתחילה ע"י אתערותא דלתתא, דהיינו שאנו רוצים ומשתוקקים אליו יתברך, ומפנימיות ליבנו אנו רוצים בקרבתו, ואז מתעורר על ידו הבחינה של ודודי לי, וכמו שאומר התניא באגרת התשובה שלכן אומרים חז"ל שבמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, כי צדיק אע"פ שעושה מעשים טובים לפניו ית', מ"מ לא תמיד נובעים המעשים מפנימיות הלב, כי מעשה הוא דבר נפרד מהאדם, ולפעמים הוא בא מחיצוניות, אבל כשמתחרטים על המעשים הלא טובים, ומשתוקקים ורוצים לשוב אליו ית', מגיעים למציאות שבכל עצמותינו ונפשינו נקשרים אליו, דההשתוקקות והחרטה נובע מפנימיות ומעצמות הנפש, ולכן הוא מדריגה של שלימות הדביקות, ואז מאיר גם הענין של

הי"ג מידות שזהו דביקות בעצם, ונהיה השלימות של ודודי לי.

וי"ל שזהו הסיבה שאומרים בחודש אלול המזמור "לדוד ה' אורי וישעי", שנאמר שם אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שהמפרשים מקשים, שדוד המלך אומר "אחת" שאלתי, כלומר שבא לבקש רק בקשה אחת, ולבסוף מבקש עוד בקשות, שבתי בבית ה', לחזות בנועם ה', ולבקר בהיכלו, אלא י"ל שהמילה אחת יש לו שני פירושים, א' בפשוטו רק שאלה אחת, אבל יש לפרש את המילה אחת שפירשו שמה שאני מבקש זהו המשאלה היחידה שיש לי, דהיינו שמה שאני מבקש היא דבר שבנפשי ואין לי עוד משאלה וזה כל חיותי ומהווי, וזהו כל רצוני, וזה הוא ענין התשובה, שאומרים לפניו ית' ששאלתי ובקשתי שבתי בבית ה' ולחזות בנועם וכו' הוא בנפשי ונשמתי, וזה גם נובע מהענין של הי"ג מידות, שכמו שבאתערותא דלעילא מאיר הענין של הארת פנים בפנימיות, כך מצידינו הרצון להתקרב גם נובע מפנימיות רצונינו.

התשובה חזרה למצבנו האמיתי

הנה, תשובה היא בלשון שיבה ככתוב שובה ישראל, כלומר שתשובה הוא חזרה למצבנו האמיתי, כמי שסטה מן דרכו האמיתי וחוזר אליו, ולכן חודש אלול שהוא האחרון של השנה, הוא הזמן שחוזרים למציאותנו הטבעי, והקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו נתן לנו את המתנה הגדולה והנשגבה הזו שיכולים אנו לחזור אליו בשלימות ממש, ועוד יותר מכפי שהיינו לפני כן, וכפי שנבאר אי"ה להלן.

ואומר ר' צדוק הכהן, שהיות ותשובה היא בלשון שיבה, ולכן יהודי אף שהגיע למקום השפל ביותר, מ"מ מצבו האמיתי הוא להיות קשור אליו ויכול בהשבה אחת להגיע לדרגות רמות מאד של קרבה אליו ית' כי הוא צריך רק לשוב אל מקורו, ואומר שאומות העולם אף שיחזרו בכל מאדם אין להם היכן לחזור, משום שכל ענינו של התשובה היא השיבה אל מקומו, והם אין להם לאן לחזור, ולכן ישראל אף שיהיה היכן שיהיה הרי הוא צריך רק לחזור ומתקבל ובאהבה וחיבה יתירה.

וכמו שנתבאר שהארה הזו של הי"ג מידות מאירה בחודש הזה, כמו שכותב ההפלאה בפנים

יפות, ובחודש הזה מגיעים אנו לדרגה כזו של דביקות והארת פנים בשלימות ממש, עד כדי כך שהתניא תמה למה אין עושים יו"ט וחג בכל חודש אלול שבו מאיר הארה הגדולה הזו יותר מכל החגים, אלא מפרש שמה שאסור במועדים במלאכה, כי מגיעים לדרגות גבוהות שדורשים ניתוק מעובדין דחול, וצריכים להינתק מעניני העולם, אבל בחודש אלול דוקא מהסיבה שההתקרבות נובע מפנימיות ומגיעים לדביקות פנימית ועצמית אליו יתברך, ובכל מצבינו, לכן הם ימי חול, שפירושו שבכל המצבים ובכל דבקים אנו בו ית', ולהיפך שאז מגיעים לשלמות כזו שבכל המצבים אפילו של ימי החול אנו גם דבקים בפנימיותנו אליו ית' ואין צריכים להנתק מהעולם, וקרובים ודבקים בו ית' בעצם חיינו, ולהיפך זהו מצבנו האמיתי, ולכן מובא בספרים שבחודש הזה השי"ת הוא בבחינת המלך בשדה, משל למלך שנמצא בדרכו לבית מלונו, שאף כשיושב בארמון המלוכה אי אפשר לזכות בקרבתו רק יחידי סגולה, אבל אם הוא בדרך - בשדה, אז יש אפשרות לכל אחד להתקרב אליו, ובחודש הזה יכול כל אחד לזכות בקרוב גדול, ולהגיע לדרגות יותר גדולות מאשר בבית מלכותו.

ויש לומר בביאור הענין, שמה שהמלך בשדה אין פירושו שיוצא מארמון מלכותו ויוצא לטייל בשדה לתקופה מסויימת, אבל מקומו הנכון הוא בבית מלכותו, רק הפירוש הוא שבחודש אלול נתגלה הדרגה הנעלה הזו, שבעצם נמצא הקב"ה בשדה, דהיינו שכב' ית' נמצא בכל המקומות ובכל המצבים, שאם הוא נמצא רק בארמון המלוכה, פירושו שהוא מנותק ומובדל ממקומות מסוימים, ומי שרוצה להתקרב אליו, צריך להנתק ממקומו הטבעי, ולבוא למקומו ית', ובעומק יותר, שאי אפשר להדבק אליו ית' רק כשיוצאים ממקומו הרגיל, וזה גם בזמנים מיוחדים, כי בבית המלכות אי אפשר להמצא תמיד, ושם ג"כ צריך ללבוש מלבושים מיוחדים, דהיינו בדרכים וענינים מיוחדים, ובחודש אלול אנו נמצאים במצב כזה גבוה ונעלה, שמגיעים לשלימות כזו של דבקות בו ית' וקרבה גדולה כזו, שבכל מצב ובכל מציאות הרינו חבוקים דבוקים בו ית'. וזהו מה שהסברנו לעיל, שע"י התשובה מקרב לב והחרטה, והרצון העז להתקרב אליו, וע"י גילוי הי"ג מדות של רחמים, שפרושו הוא שאין מצב ואין מציאות שאין יכולים להתקרב ולהדבק בו ית', ואז אף מי שהוא נמצא בבחינת "שדה ומדבר" ומשם רוצה להתקרב, ואדרבא בגלל שהוא במצב הזה ורואה את המלך וצועק אליו אנא מלכי צורי ויוצרי קרבינו אליך, ורוצה אני בקרבתך, הרי שאז נתגלה הארת פנים אל פנים, שענין הפנים הוא גם מצדם של ישראל, שרצונם להתקרב בא מפנמיותם, וגם מצדו ית' שרוצה בקרבתם מעצם רצונו ית' ומפנמיות רצונו.

וכשמגיעים לימים הקדושים של ראש השנה ויוה"כ נמצאים אנו לפני ולפנים בתוך קודש הקדשים, ואז נתגלה הענין של ודודי לי בקרבה שלמה מאתו יתברך.

וכמו שאיתא בלקוטי תורה שזה הפירוש ובקשתם משם, מ"שם" דייקא, דהיינו שדוקא כשמבקשים משם מהמקום שנמצאים שם ובמצב שיורדים לשם, ואם משם מבקשים אותו ית', שמשמעותו הוא שמגיעים להכרה שהיכן שרק נמצאים שם נמצא הקב"ה, ושם מתקרבים אליו.

ומבהילים דברי התניא בליקוטי תורה, שאף אם הגיע למצב של ניתוק ח"ו ונפרד ונכרת משרשו, אדרבה ע"י שירחם על עצמו ויבקש רחמים, עצם הרחמנות שמרחם ע"ע ורוצה ומשתוקק להתקרב ולחזור לצור מחצבתו ולהיות דבוק בו ית', זה גופא מביא אותו לשוב אל ה' וירחמהו, ומוסיף ואומר דברים נוראים, שכרת אותיות כתר נגד בחינת כתר, שהפירוש הוא שדוקא ע"י שמרגיש נכרת ומנותק ומשם מתרפק אל אדוניו, ומדרגה הזו הוא בא וחוזר, וכפי שכבר הארכנו למעלה, ואז מגיעים לדרגה גבוהה של עצם קירבה פנים אל פנים בלי חציוניות, אלא פנמיות הרצון, ואז נמצאים במדריגת כתר שהכתר הוא למעלה מעשר ספירות, ז"א שכאילו עקף את כל התהליך של הצמצומים והגבולות והסדרים הרגילים שמוטבע בטבע העולם, והגיע עד למעלה מעלה דבוק בעצמותו ית', משום שנתגלה אצלו שאין שום מקום שאין כבודו שם, כי אף שהיה במצב של ניתוק לגמרי, גם שם מצא אתו, ולכן גילה שאין צריכים לכל סדר ההשתלשלות, אלא נמצא אצלו ממש, בדרגה של כתר שהוא קשר עם עצמותו ממש.

וכשמגיעים עם המדריגה הזו לימי ראש השנה, אז ממליכים אותו ית' המלכה שלימה, כי אם מקבלים מלכותו ומכירים בהנהגתו ובמציאותו רק כשנמצאים במצב נכון וקדוש, עדיין אינו מורה דיו שהוא המלך ואין עוד מלבדו מה שרק יהיה והיכן שרק נמצאים, וכשנמצאים בדרגת מדבר בארץ לא זרועה, רחוק רחוק מרגשי הקודש בריחוק רב, ומשם משתוקקים ומתגעגעים למלך, וצועקים ומתחננים שרצוננו האמיתית לראות את מלכינו, הרי מגיעים לדרגה של המלכת ממ"ה בשלימות ומלכותו בכל משלה ובכל מקום ממש.

חודש אלול, גם סוף השנה וגם הכנה לראש השנה

הנה, חודש אלול הוא גם לרגל היותו סוף השנה, וכפי שנתבאר שאז מתקנים את מה שעבר עלינו וחוזרים למקור הקדושה, ומתהווים בריה חדשה להיות דבוקים בו ית', והוא ג"כ הכנה לקראת הימים הנוראים הבאים עלינו לטובה, וכמו שכותב בספר בן מלך שענין התקיעה בשופר שנהגו בחודש זה הנו גם כהתעוררות לתשובה, והוא לרגל היותו חודש התשובה על העבר, והנו גם שופר של קבלת המלכות, לקראת היום הגדול יום קבלת מלכותו יתברך.

ולאמיתו של דבר ששני הענינים ענין אחד הם, כי קבלת המלכות פירושו הוא המלכתו עלינו מרצוננו, כי אין מלך בלא עם, וככל שמקבלים עליו מלכותו מרצוננו ומפנמיותנו הרי קבלת המלכות היא יותר בשלימותו, וכמו שנתבאר לעיל שתשובה פרושו שרצוננו לעשות רצונו, והכאב והחרטה על שלא עשינו את רצונו, ובזה שחוזרים אליו מרצוננו ומפנמיותנו, הרי אנו מקבלים עלינו מלכותו ברצון.

היוצא מזה שחודש הזה שאנו חוזרים אליו בלב שלם, וכל מהווינו ושאיפתנו להתקרב אליו ולזכות לחיות אתו בלבב שלם, הרי בזה באים לימים הנשגבים ומקבלים עלינו מלכותו בפועל ממש על ע"י שובותינו אליו, (וענין קבלת המלכות נתבאר בארוכה בקונטרס "שתמלכוני עליכם" על ראש השנה).

התשובה התהפכות הרע בעצמו לטוב

ובעצם עומק ענין התשובה מבואר בספרים הק' ובעיקר ספרי אדמו"ר הזקן, וכן בספרי ר' צדוק הכהן, שהסיבה שע"י תשובה מגיעים לדרגות גבוהות ונעלות היא, כי בעשיית רצון הבורא יש דרגות ע"ג דרגות באמתיות עשייתן, והשלימות הוא כשמגיעים לדרגה של דביקות ממש, ועשיית רצונו ית' אינה מהשפה ולחוץ, והדרגה הכי גבוהה היא, שאפי' שחיים בעולם הזה הגשמי, חיים עם האמת שאין עוד מלבדו, ולמעלה מזה שמגיעים לדרגה שכל ישותנו ומציאותנו היא מציאות של דביקות בו יתברך.

והנה כשמקיימים את המצוות יש דרגות שונות גם בעצם קיומם, וגם בשייכות של עצמיותנו

אליו יתברך, וכמו שדבר פשוט הוא שמי שאף פעם לא נתנסה בנסיון בעשיית המצוות או בהימנעות מעבירות, אף שבעצם הדבר הוא בדרגה גבוהה ונשגבה שהולך תמיד בדרך ה', מ"מ אינו משקף נכונה את מצבו האמיתי האם הוא באמת קשור אליו יתברך, וכמו שאמרו חז"ל "טוב" זה יצר הטוב, "מאד" זה יצר הרע, ופירושו, שזה שיש יצר טוב שפירושו שנמשכים לטוב, עדיין חסר בטוב המושלם, ורק כשיש רע בעולם ויש יצר ומשיכה לרע, ובכ"ז מתגברים ונוטים לטוב, הרי בזה הגיע הטוב לשלימותו, ורק אז נקרא טוב מאד, כי כמו שמי שאוהב משהו, יש מי שאוהב אותו במידה מספקת, ויש מי שאוהב אותו מאד, והאיך יודעים שאוהב אותו מאד, בזה שהוא מוכן אפילו להפסיד בשביל זה דברים אחרים, וכל מה שמוותר עליו יותר הרי הוא יותר משקף את שלימותו לדבר הזה, וכמו שחז"ל אומרים על הפסוק בכל מאדך, שיש מי שממונו יותר חשוב לפניו מגופו, ואיך זה נתפרש על המובן של מאדך, שהרמב"ן אומר שם שפירוש הפשוט הוא מאד מאד, כי בעת שמוכן לוותר על הדבר הכי אהוב עליו, מראה על אהבתו המושלמת.

וכל זה היה בעת בריאת העולם, שהבורא ב"ה ברא את יצר הרע בכדי להביאנו אל השלימות הזו לעבדו אפי' אם הנטיות השליליות שלנו ולהתגבר ע"ז, ואז נתדבק בעצם אליו ית'.

וזה היתה הסיבה שציווה לאדם הראשון לא לאכול מעץ הדעת, וכמו דאיתא שאם היה ממתין עד יום השבת היה יכול לאכול, כי הרי הדעת הוא בעצם דבר חיובי ואין באכילתו דבר רע, רק רצה הקב"ה שאדם הראשון יציית וישמע בקולו, ולהיפך שעם הדעת שלו וגודל הבנתו יתבטל אליו ית', ואם היה מקיים הציווי ועומד בנסיון היה אח"כ מקבלו בהיתר, כי אז היה מגיע לשלימות מטרת הבריאה, דהיינו שהאדם המדבר המבין והבעל דעת השיג מדעתו ומבחירתו החפשית שאין עוד מלבדו, והוא ורק הוא המציאות היחידה, והיה עולה בדרגות רמות בהבנה והשגות גדולות ונשגבות עם הדעת.

ומבואר בספר התניא, וכן בספרי ר' צדוק כמה פעמים, שאף שבעצם ירד העולם מדרגתו ע"י אכילת עץ הדעת, מ"מ לפני אכילתו מעץ הדעת היה היצר הרע רק בכח וברעיון ולא בפועל, דהיינו שהאדם לא טעם מהרע וזה היה רק ברעיון, אבל אחרי שאכל והרגיש טעם אי הציות, והרגיש את הרע והשתייך אליו, אז ירד מדרגתו הגבוהה לרע, אמנם אז כשחוזר לטוב ולמקור הקדושה, אזי הגיע לדרגה גדולה מאד שלא היה יכול להגיע אליו לפני שהיה

בתוך הרע, שאז היה רק ברעיון, ועתה כשחזר ממקומו שירד, מביא את העולם לשלימות, שאפילו הרע במציאות נהפך לטוב, ואז נהיה מלכותו יתברך בכל העולם, ואין שום מקום ומצב שלא נראה מלכותו.

וז"ל האור החיים הק' בפר' כי תבא על הפסוק וה' האמירך, "ואו ירצה, שהגם שיהיה זמן שיכעיסו ישראל את הבורא, אעפ"כ לא ימיר אותם באומה אחרת, כאומרם ז"ל בפסוק ונפלינו אני ועמך, שביקש משה מה' שלא ישרה שכינתו על האומות, שהכוונה היא שהגם שתכשיר מעשיה אומה מאומות וישראל עוברי רצונו, והסכים ה' ודיבר לעשות כדברי משה", והדברים מבהילים ונוראים.

ובפר' כי תשא בפרשת י"ג מידות מרחיב בדבר ותמצית דבריו הם, שמשם רבינו ביקש מהשי"ת שילך עמנו בבחינה עליונה שהיא סוד המאור הגדול המתכנה בשם הוי"ה ב"ה, לא פניך לבד שהיא בחינת הכסא וכו', ונתרצה אליו להנהיגם בבחינת שם שלם המיוחד ב"ה. כי מצאת חן, פירוש לא לזכות ישראל אלא למציאת חן.

פירוש דבריו במה שאמר לא בבחינת כסא, שמשמעות כסא הוא כדוגמת השמים כסא והארץ הדם רגלי, שהעולם הזה הוא בחינת כסא להקב"ה, שמתוך העולם רואים ומבינים שיש בורא, כמו שכשרואים כסא מבינים שיש מי שיושב עליו, ולכן כשמדברים מדרך העולם ומהנהגת בטבע הרי זה בחינת כסא, ושם אין אפשרות לתשובה ולמחילה רק כמה שמגיע מסדר העולם, ולכן ביקש משה רבינו שיבוא בשמו הגדול בשם הוי"ה ב"ה ולזה הסכים הקב"ה, שהראה לו את כב' ית', וגילה לו את י"ג המידות, וכפי שהרחבנו לעיל שנהיה הקשר העצמי פנים בפנים, בפנמיות הרצון, ולכן מגיעים לדרגה של ידידות ודביקות ממש, וזה הסוד של ישראל עלו במחשבה תחילה, כי בעצם קשה האיך יכול להיות שאף שישראל חוטאים ועוברי רצונו, ואומות העולם תכשיר מעשיה ומ"מ ישרה שכינתו דוקא על ישראל, אלא מפני שישראל הם פנמיות רצונו יתברך, והם מטרת העולם, והם עצם מעצמותו, לכן ישראל וקודשא בריך חד. ודרגה הזו מגיעים ע"י תשובה שאז נתגלה פנמיות רצונו ומגיעים לשלימות הדביקות, ובזה נתקיים בשלימות מלכותו יתברך, וזוכר אותנו לטובה, כי אנו עמו וצאן מרעיתו, ומוחל עונותינו וממהר לגאלינו.